

Lakoća poslovanja - Ease of Doing Business

Šta je Lakoća poslovanja?

Lakoća poslovanja (Ease of Doing Business) je indeks formiran od strane Svetske banke 2003. godine sa ciljem da pruži objektivnu osnovu za unapređenje regulatornog ambijenta u poslovanju. Godišnje istraživanje se objavljuje u publikaciji pod nazivom *Poslovanje* (Doing Business) i bavi se posmatranjem malih i srednjih preduzeća u jednoj zemlji i regulatornih mera koje se primenjuju na preduzeća u toku njihovog životnog ciklusa.

Mala i srednja preduzeća su ključni pokretači konkurentnosti jedne zemlje, privrednog rasta i povećanja broja radnih mesta, pogotovo u zemljama u razvoju. Međutim, upravo u ovim zemljama se najveći deo ekonomskih aktivnosti odvija u neformalnom sektoru. Neki od uzroka su prekomerna regulativa i otežavajuće birokratske procedure. Što su propisi i procedure jednostavniji, jasniji i efikasniji, to je lakše za preduzetnike i buduće preduzetnike da posluju u skladu sa zakonom i da koriste sve mogućnosti koje im zakon obezbeđuje. Takođe, regulatorne institucije koje su usmerene na potrebe korisnika mogu da osiguraju smanjenje barijera između formalnog i neformalnog sektora.

Metodologija

Polazeći od osnovne premise da napredna ekonomska aktivnost zahteva adekvatan pravni okvir, izveštaj *Doing Business* se bavi propisima koji važe za poslovanje MSP sektora u jednoj zemlji, odnosno pitanjima njihove efikasnosti, dostupnosti i jednostavnosti za primenu. Prvi izveštaj *Doing Business* je za izračunavanje indeksa lakoće poslovanja koristio pet indikatora, primenjenih na 133 zemlje. Četrnaest godina kasnije (2017. godine), **indeks lakoće poslovanja pokriva 190 zemalja i posmatra 10 setova indikatora.**

Važno je napomenuti da nije moguće vršiti poređenje pozicija zemalja između više godina jer se njihov broj vremenom proširivao, a lista indikatora uključenih u izračunavanje indeksa menjala — na primer, 2010. godine istraživanje je obuhvatalo 10 indikatora, ali je indikator „dobijanje električne energije“ zamenjen indikatorom „zapošljavanje radnika“, dok se indeks za 2011. godinu izračunavao na osnovu devet indikatora, odnosno „zapošljavanje radnika“ i „dobijanje električne energije“ su posmatrani izdvojeno u izveštaju i nisu bili deo konačnog indeksa. Međutim, dolazilo je i do promene forme, ne sadržaja indikatora kao u slučaju „zatvaranje biznisa“ (koji se od 2012. godine naziva „rešavanje insolventnosti“) kako bi se jasnije ukazalo na sadržaj samog pokazatelja. U 2016. godini je u cilju ažuriranja metodologije uvedeno pet indikatora („dobijanje građevinske dozvole“, „dobijanje električne energije“, „registrowanje zemljišta“, „sprovođenje ugovora“ i „regulisanje tržišta rada“), a izbačen indikator „regulisanje tržišta rada“, da bi konačan indeks, pored svih metodoloških izmena, obuhvatao ukupno 10 indikatora. U novom izveštaju, za 2017. godinu, broj indikatora je ostao isti.

Za izračunavanje indeksa se koriste dve vrste podataka — s jedne strane su zakoni i propisi koji važe u jednoj zemlji, a sa druge indikatori koji mere koliko je potrebno da se postigne jedan regulatorni cilj. Ekonomska distanca do regulatornog cilja meri se na skali od 0 do 100, gde je 0 najslabija performansa, a 100 je cilj. Prilikom prikupljanja ovih informacija sprovodi se anketa među stručnjacima: vladinim službenicima, akademikima i pravnicima, najčešće advokatima. Podaci za izveštaj *Poslovanje 2017.* su aktuelni od juna 2016. godine, osim podataka koji se odnose na plaćanje poreza, jer oni pokrivaju period od januara do decembra.

10 INDIKATORA INDEKSA LAKOĆE POSLOVANJA

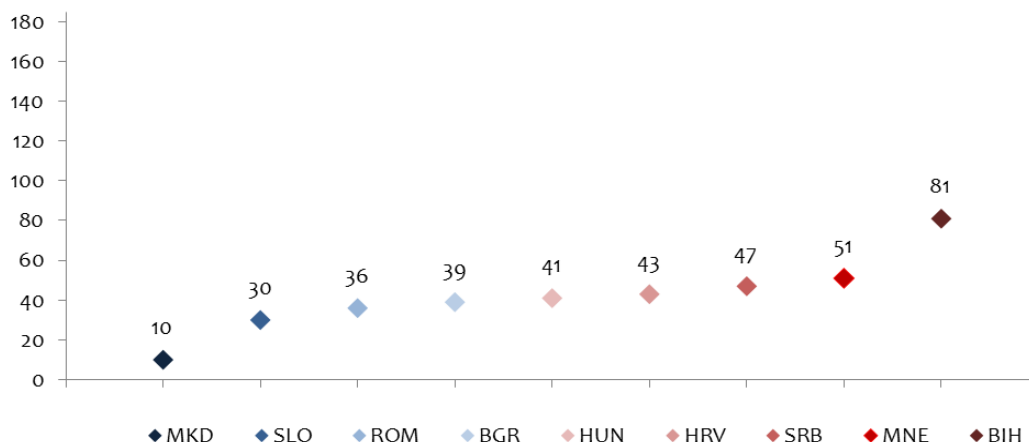
1. Započinjanje biznisa
2. Dobijanje građevinske dozvole
3. Dobijanje električne energije
4. Registracija vlasništva
5. Dobijanje kredita
6. Zaštita investitora
7. Plaćanje poreza
8. Trgovina preko granica
9. Izvršavanje ugovora
10. Rešavanje insolventnosti

Indeks lakoće poslovanja se odnosi na propise u oblasti MSP i stoga ne uzima u obzir neke od faktora kao što su makroekonomska stabilnost, korupcija, radna snaga, institucije, infrastruktura, finansijski sistem. Takođe, prikupljeni podaci se uglavnom odnose samo na glavni grad jedne zemlje, ali zato se objavljuju i pojedinačni izveštaji za odabrane zemlje i regione koji pokrivaju širu teritoriju. U slučaju Srbije, kao i svih drugih zemalja, sva merenja se odnose na glavni grad (izuzev 11 zemalja sa većom populacijom, gde se mere dva grada).

Rezultati

Prema rezultatima izveštaja *Poslovanje 2017* na prvom mestu se nalazi Novi Zeland, na drugom Singapur, a zatim Danska, Hong Kong (Kina), a na 5. mestu je Republika Koreja. Na poslednjem mestu je Somalija. **Od 190 posmatranih zemalja, Srbija se nalazi na 47. mestu.** Neke od zemalja koje su rangirane najbliže Srbiji su Tajland (46. mesto), Meksiko (takođe 47. mesto), Mauricius (49. mesto) i Italija (50. mesto). Među zemljama u okruženju, najvišu poziciju ima Makedonija (10), dok je na najnižoj Bosna i Hercegovina (81). Važno je takođe i istaći da je Srbija među deset zemalja koje su najviše napredovale u odnosu na prethodni izveštaj iz 2016. godine. Ostale zemlje su Brunej, Kazahstan, Kenija, Belorusija, Indonezija, Gruzija, Pakistan, Ujedinjeni Arapski Emirati i Bahrain.

Grafik 1. Pozicija Srbije i zemalja u regionu na listi od 190 zemalja izveštaja Poslovanje 2017.

Izvor: Doing Business 2017

Kao što je već navedeno, istraživanje *Poslovanje* bavi se, pre svega, propisima koji važe u jednoj zemlji, odnosno pitanjem u kojoj meri poboljšavaju uslove za obavljanje poslovnih aktivnosti. Samim tim, u svakom izveštaju se za svaku zemlju navodi koje su pozitivne reforme sprovedene u proteklih godinu dana, a nakon toga se i oblastima koje su ocenjene kao otežavajuće poklanja jednaka pažnja.

Izveštaj *Poslovanje* se osvrće i na prethodne godine, pa navodi da su u Srbiji sprovedene dve reforme u domenu započinjanja biznisa, jedna 2010. godine, kada je olakšana registracija firme uvođenjem *one-stop shop-a* i 2013. godine, kada je ukinut uslov kapitala za osnivanje. Napredak koji je Srbija ostvarila u odnosu na prethodnu godinu je uočljiv kada su u pitanju tri indikatora: Zapocinjanje biznisa, Dobijanje građevinske dozvole i Registracija vlasništva. Pored ovoga, navodi se da je u 2016. godini za zapocinjanje biznisa potrebno dvanaest dana, šest procedura i da nije potreban kapital, što je slučaj i u prethodnom izveštaju. Što se dobijanja građevinske dozvole tiče, navodi se da je uveden obavezni elektronski zahtev za dobijanje dozvole putem CORENET mreže, pa je u skladu i sa ovim novinama, Srbija napredovala na 36. mesto od 190 zemalja kada je u pitanju ovaj indikator. Dozvola košta 3,2% od vrednosti nekretnine, dok je za dobijanje električne energije potrebno obaviti pet procedura i čekati u proseku 125 dana. Ova, kao i sve druge oblasti, odnose se na Beograd. Registracija vlasništva traje 21 dana i zahteva šest procedura koje koštaju ukupno 2,8% vrednosti nekretnine.

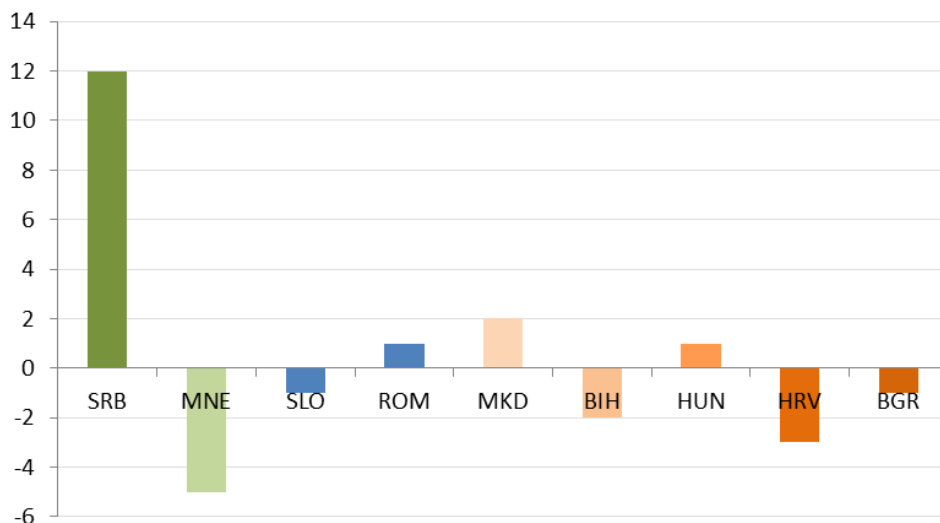
Srbija je po pitanju dobijanja kredita na 44. poziciji, pri čemu se navodi jedna reforma iz 2010. godine - Zakon o zaštiti podataka ličnosti, kojim je ova oblast unapređena. Po pitanju plaćanja poreza, Srbija je 2014. podigla troškove plaćanja poreza za firme, time što je povećan porez na dobit, a 2017. je po ovom kriterijumu na 78. mestu. Trgovina preko granice 2017. godine je podeljena na dva dela, odnosno, da bi se nešto izvezlo iz države, procedura na granici traje dva sata, košta 47\$ na granici i 35\$ za dokumentaciju, pri čemu je vreme da bi se ispunila dokumentacija četiri sata; da bi se ista roba uvezla, potrebno je četiri sata na granici i tri sata dokumentacije, odnosno 35\$ za dokumentaciju i 52\$ na granici. U svrhu izveštaja, reč je o trgovini između Srbije i Nemačke/Italije, pri čemu je uzeta jednaka razdaljina, 200 km, a potrebno je izdvojiti 267\$ za troškove transporta do Nemačke, a 214\$ do Italije.

Od 2013. godine je u Srbiji izvršavanje ugovora olakšano uvođenjem privatnog izvršitelja, a 2017. je Srbija po ovom indikatoru na 61. mestu. Procedura traje 635 dana, a na skali 0-18, indeks kvaliteta pravnog procesa iznosi 13. Rešavanje insolventnosti je prošlo kroz tri reforme, 2011, 2012. i 2013, pri čemu je poslednja olakšavajuća okolnost takođe uvođenje privatnog izvršitelja. U poslednjem Izveštaju,

Srbija je napredovala za tri mesta, pa je na 47. poziciji, a da bi se problem insolventnosti rešio potrebno je dve godine.

Od zemalja u okruženju, prema Izveštaju za 2017. godinu, kod većine zemalja u regionu je uočiva neznatna promena, a **najveća promena je upravo kod Srbije, koja je napredovala za 12 mesta — sa 59. na 47. mesto**, Makedonija je napredovala za 2 mesta (sa 12. na 10), a za po jedno mesto su napredovale Rumunija (sa 37. na 36) i Mađarska (sa 42. na 41). Ostale zemlje iz regiona su blago nazadovale, za po jedno mesto je nazadovala Bugarska (sa 38. na 39. mesto) i Slovenija (sa 29. na 30. mesto), Bosna i Hercegovina za dva (sa 79. na 81. mesto), a najveći pad se beleži kada je u pitanju Crna Gora, koja je nazadovala za pet mesta, sa 46. na 51. mesto.

Grafik 2. Promena u rangu zemalja u regionu između 2016. i 2017. godine

Izvor: Doing Business 2016, 2017

Zemlje se posebno ocenjuju prema svakom od navedenih indikatora, pa se na taj način detaljnije može pratiti njihov napredak, odnosno nazadovanje u oblasti koja se posmatra (Tabela 1). Prema poslednjem izveštaju za 2017. godinu, u **Srbiji je najbolje ocenjena oblast trgovine preko granice (23. mesto), a najveći napredak na rang listi u odnosu na prethodnu godinu ostvaren je u oblasti dobijanja građevinske dozvole — sa 139. na 36. mesto.**

Tabela 1. Pozicije Srbije po indikatorima indeksa lakoće poslovanja za period 2010—2017. godine

INDIKATOR	RANG							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Započinjanje biznisa	73	83	92	42	45	66	65	47
Dobijanje građevinske dozvole	174	176	175	179	182	186	139	36
Dobijanje električne energije	/	/	79	76	85	84	63	92
Registracija vlasništva	105	100	39	41	44	72	73	56
Dobijanje kredita	4	15	24	40	42	52	59	44
Zaštita investitora	73	74	79	82	80	32	81	70
Plaćanje poreza	137	138	143	149	161	165	143	78

Trgovina preko granica	69	74	79	94	98	96	23	23
Izvršavanje ugovora	97	94	104	103	116	96	73	61
Rešavanje insolventnosti	102	86	113	103	103	48	50	47

Rang po godinama se ne može direktno porediti – svake godine se povećava broj posmatranih zemalja što utiče na promenu ranga, takođe su neki indikatori promenjeni vremenom.

Izvor: Doing Business 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017

Od svih indikatora, poslovanje u Srbiji je najviše otežano usled dobijanja električne energije. Tokom perioda 2012 - 2017. godine, Srbija beleži promenljivo rangiranje u posmatranoj oblasti (Tabela 2), te je u poslednjem izveštaju najnepovoljnije rangirana (92. mesto).

Tabela 2. Propisi u Srbiji u oblasti dobijanja električne energije u periodu 2012—2017. godine

DOBIJANJE ELEKTRIČNE ENERGIJE	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Pozicija	79	76	85	84	63	92
Broj procedura	4	4	4	4	4	5
Broj dana	131	131	131	131	131	125
Trošak (% dohotka po glavi stanovnika)	545,7	502,6	505,6	454,9	428,6	235,8
Pouzdanost snabdevanja i transparentnost tarifnog indeksa (0-8)	/	/	/	/	6	5

Izvor: Doing Business 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017

Kada se posmatraju oblasti poslovanja u Srbiji, došlo je do promena u devet od deset indikatora. Najznačajnija pozitivna promena je u domenu dobijanja građevinske dozvole, gde se beleži napredak od čitave 103 pozicije (sa 139. na 36. mesto). Pozitivne promene su uočene i u domenima započinjanja biznisa (sa 65. na 47. mesto), registracije vlasništva (sa 73. na 56. mesto), dobijanja kredita (sa 59. na 44. mesto), zaštite investitora (sa 81. na 70. mesto), plaćanja poreza (sa 143. na 78. mesto), izvršavanja ugovora (sa 73. na 61. mesto) i rešavanja insolventnosti (sa 50. na 47. mesto). Situacija je nepromenjena jedino u oblasti trgovine preko granica (23. mesto). Jedina negativna promena odnosi se ujedno i na najlošije pozicioniranu oblast poslovanja – dobijanje električne energije, u kojoj se beleži nazadovanje od 29 pozicija (sa 63. na 92. mesto).

Kada izlazi izveštaj?

Jednom godišnje, krajem oktobra.

Gde se mogu pronaći podaci?

<http://www.doingbusiness.org/>

Ko su partneri u Srbiji?

Preko 100 pravnih eksperata, pre svega iz advokatskih kancelarija.

Izveštaj sačinile

Olivera Milkov o.milkov@vojvodina-rra.rs i Tijana Mirković t.mirkovic@vojvodina-rra.rs